

4. Вучэбная праграма для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання: Беларуская мова. Беларуская літаратура X – XI кл. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2017. – 39 с.

5. Тычына, М. А. Філасофія літаратуры: беларускі варыянт / М. А. Тычына. – Мінск: Беларус. навука, 2014. – 324 с.

УДК 821.161.3.09(092)Казлова В.В.

АСОБА І ТВОРЧАЯ СПАДЧЫНА В. В. КАЗЛОВАЙ

Т. І. Бельская

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь
tatsiana.belskaya@tut.by*

У артыкуле асэнсоўваецца асоба і творчая спадчына В. В. Казловай, заслужанага работніка вышэйшай школы БССР. Адзначаецца плён яе арганізацыйнай, педагагічнай і навуковай дзейнасці, уклад у развіццё філалагічнай адукацыі і навукі ў БДУ, папулярызаванне і прапаганду дасягненняў беларускай літаратуры. Вылучаны найважнейшыя рысы індывідуальнасці і навуковай творчасці В. В. Казловай.

Ключавыя словы: В. В. Казлова; БДУ; кафедра беларускай літаратуры; кіраўніцтва; навуковая і педагагічная дзейнасць; аўтар; даследаванні.

CHARACTER AND CREATIVE HERITAGE OF V. V. KAZLOVA

T. I. Belskaya

*Belarusian State University
Minsk, Republic of Belarus
helgoleg@mail.ru*

The article comprehends the character and creative heritage of V. V. Kazlova, an honoured employee of the higher school of the BSSR. The benefits of her organizational, pedagogical and scientific activity, contribution to the development of philological education and science at Belarusian State University, popularization and promotion of the achievements of Belarusian literature are noted. The author allocates the most important features of the individuality and scientific work of V. V. Kazlova.

Key words: V. V. Kazlova; BSU; the Department of Belarusian Literature; guidance; scientific and pedagogical activity; author; researches.

Чалавек змяшчае ў сабе цэлы свет. Гэтыя крылатыя словы як нельга лепш адлюстроўваюць унутраную шматграннасць і духоўную сутнасць Вольгі Васільеўны Казловай, чалавека, жыццё якога заўсёды было цесна знітавана з лёсам беларускага народа. Яна, як асоба высокага грамадзянскага абавязку, заўсёды існавала ў кантэксце самой эпохі, свайго часу, важных гістарычных падзей і здзяйсненняў.

Вольга Васільеўна Казлова нарадзілася 25 мая 1925 года на Гомельшчыне ў сялянскай сям'і. Свой працоўны шлях бацька Вольгі Васільеўны Васіль Іванавіч Казлоў пачынаў на чыгунцы, працаваў слесарам дэпо на станцыі Жлобін, у другіх раёнах Беларусі. На ўсё жыццё ў памяці Вольгі засталіся маляўнічыя краявіды Жлобінскага, Старобінскага, Чэрвенскага раёнаў Беларусі, дзе давялося працаваць яе бацькам.

Менавіта там, у вясковай глыбінцы, адбыліся першыя сустрэчы з людзьмі, якія аказалі

значны ўплыў на фарміраванне светапогляду дзяўчынкі, адбылося судакрананне душой з народнымі вытокамі, духоўнай асновай, першым жыццёвым вопытам і яго вызначальным сэнсам. Там жа адбылася і першая сустрэча з кнігай, якая стала лёсавызначальнай, – аповесцю Якуба Коласа “Дрыгва”.

Вялікі ўплыў на фарміраванне светапогляду, канцэпцыі маральных і духоўных арыенціраў, унутранага пачуцця адказнасці перад сабой і сваім народам аказаў бацька Васіль Іванавіч Казлоў, адзін з самых знакамітых людзей Беларусі. У гады Вялікай Айчыннай вайны ён быў першым сакратаром Мінскага падпольнага абкама КП(б)Б, адным з арганізатараў і кіраўніком партызанскага руху на Беларусі, за выдатныя арганізатарскія здольнасці і асабістую мужнасць удастоены высокага звання Героя Савецкага Саюза, узнагароджаны 5 ордэнамі Леніна.

Вялікая Айчынная вайна застала сям’ю Казловых у Мінску. З першых жа дзён вайны Вольга Казлова ўдзельнічала ў будаўніцтве акапаў – сховішчаў ад нямецкіх бамбёжак. Пасля неаднаразовых эвакуацый з мясцін франтавых падзей яна разам з маці і сястрой выехала ў Башкірыю. Гэты трагічны ваенны вопыт, яго будзённасць сталі для Вольгі Казловай фізічным і маральным выпрабаваннем, своеасаблівым духоўным набыткам, праверкай унутранай сутнасці людзей, іх чалавечай годнасці. З таго далёкага часу вайна вярталася да Вольгі Васільеўны, прыходзіла ва ўспамінах болей, пакутай, холадам, голадам, болей смерці, цяжкім франтавым ці партызанскім лёсам яе родных і блізкіх.

У 1943 годзе, калі яшчэ большая частка Беларусі была акупіравана немцамі, васьмнаццацігадовая Вольга Казлова, разам з групай дзяцей беларускіх партызанаў, пачынае вучыцца на філалагічным факультэце БДУ, які аднавіў сваю работу на станцыі Сходня пад Масквой. Вучыцца было цяжка і ў той жа час вельмі адказна, бо выкладчыкамі былі франтавікі, якія з-за цяжкіх раненняў не маглі больш удзельнічаць у баях. Адным з першых франтавікоў, хто, пасля цяжкага ранення і працяглага шпітальнага лячэння, узначаліў філалагічны факультэт і кафедру беларускай мовы і літаратуры, быў Міхась Рыгоравіч Ларчанка. Не залячыўшы раны, хаваючы ад студэнтаў сваю фізічную немач, не акцэнтуючы ўвагу на роздумах аб лёсе сям’і, што засталася на акупіраванай ворагам тэрыторыі, Міхась Рыгоравіч сабраў кагорту таленавітых студэнтаў, сярод якіх сваімі здольнасцямі, грамадзянскай пазіцыяй, творчай ініцыятывай вылучалася студэнтка Вольга Казлова.

Назаўсёды Вольга Васільеўна засталася вернай і адданай традыцыям сваіх лепшых універсітэцкіх выкладчыкаў: Міхася Рыгоравіча Ларчанкі, Івана Васільевіча Гутарава, Івана Паўлавіча Мележа, Міхаіла Іванавіча Жыркевіча. Даніну іх памяці яна аддала ў змястоўным артыкуле-даследаванні “Вялікая Перамога ў лёсе выкладчыкаў кафедры беларускай літаратуры XX стагоддзя”, іншых сваіх публікацыях і выступленнях у друку.

Падчас вучобы Вольга Казлова па заданні свайго бацькі займалася пошукам і наладжваннем сувязяў паміж раскіданымі вайной сем’ямі партызанаў і падпольшчыкаў для аказання ім дапамогі Цэнтральным штабам партызанскага руху Беларусі, унесла свой асабісты грашовы ўклад – стыпендыю – на будаўніцтва баявых самалётаў. Вольга Казлова ні на хвіліну не забывалася, што жыве сярод народа, які мае самы трагічны ваенны вопыт і які памятае вайну па-асабліваму набліжана і абвострана. Памяць пра вайну і яе шматлікія ахвяры стала ўнутраным прынцыпам усёй яе далейшай грамадскай і творчай дзейнасці.

У 1948 годзе Вольга Васільеўна Казлова паступіла ў аспірантуру пры кафедры беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Навуковая тэма, якой быў прысвечаны не адзін год жыцця, не была для маладой даследчыцы выпадковай, а цалкам ляжала ў сферы грамадска-літаратурных запатрабаванняў таго часу. Кожны малады даследчык падсвядома хоча ўзняцца на той узровень спасціжэння жыцця, які ўласцівы пісьменніку, творчасць якога ён даследуе. Дысертацыя па творчасці класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа стала этапнай у навукова-літаратурнай дзейнасці В. В. Казловай.

Рост Вольгі Васільеўны як педагога адбываўся імкліва: ад дацэнта кафедры беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта да загадчыка гэтай жа кафедры, буйнога спецыяліста ў розных галінах літаратуразнаўчай навукі. Менавіта пад яе кіраўніцтвам кафедра беларускай літаратуры стала сапраўдным цэнтрам вывучэння не толькі літаратуры, але і другіх сумежных дысцыплін.

Сэнсам навуковай і педагогічнай працы В. В. Казловай стала дзейнасць па папулярызацыі беларускай літаратуры і культуры, іх пашырэнні ў свеце. Вольга Васільеўна была нястомным прапагандыстам нашай нацыянальнай літаратуры. Пад яе кіраўніцтвам выйшлі калектыўныя зборнікі, прысвечаныя творчасці вядомых беларускіх пісьменнікаў, класікаў літаратуры: “Святло яго душы” (1979), “Песні беларускай валадар” (1981), “Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур” (1982), быў

праведзены шэраг навуковых канферэнцый, на якія прыезджалі вучоныя з усіх куткоў Савецкага Саюза, блізкага і далёкага замежжа. Сама Вольга Васільеўна чытала лекцыі ў Варшаўскім, Сафійскім, Іенскім універсітэтах, удзельнічала ў міжнародных кангрэсах славістаў у Маскве і Кіеве, была членам прэзідыума славістаў БССР. Вольга Васільеўна Казлова актыўна падтрымлівала сувязі з расійскімі пісьменнікамі, дзеячамі навукі і культуры. У яе архіве – фота, лісты, кнігі з аўтаграфамі ад Канстанціна Сіманова, Цімура Гайдара, Агніі Барто, Зіната Ішмаева і многіх іншых.

Вольга Васільеўна Казлова – адзін з аўтараў двухтомнай “Гісторыі беларускай савецкай літаратуры” (1982, 1999), “Хрэстаматыі па беларускай прозе 20-х гадоў XX стагоддзя” (1996, 1997). Навуковыя працы, навукова-метадычныя распрацоўкі і дапаможнікі “Міхась Лынькоў” (1959), “Партызанскі свет у беларускім вершы” (1984), “Беларуская паэтычная Ленініяна” (1986), “Наша перамога” (2005) сталіся этапнымі ў навукова-творчай дзейнасці. Выбраныя працы склалі кнігу “На скрыжаваннях лёсу” (2009) [1]. Фактычная дакладнасць, вобразная насычанасць стылю, вострая назіральнасць, багатая эстэтычная параўнальнасць – усё гэта прыцягвае ўвагу ў навуковых, публіцыстычных, літаратуразнаўчых і мемуарных працах Вольгі Васільеўны.

Пад кіраўніцтвам дацэнта Вольгі Васільеўны Казловай, якая ніколі не забывалася пра плённыя традыцыі сваіх папярэднікаў – Міхася Рыгоровіча Ларчанкі і Івана Якаўлевіча Навуменкі, кафедра беларускай літаратуры набыла вагу і аўтарытэт сярод іншых беларускіх навуковых інстытутаў. Асаблівая ўвага ўдзялялася інтэлектуальна-творчаму росту навукова-педагагічных кадраў. З Вольгай Васільеўнай Казловай, пад яе кіраўніцтвам працавалі вядомыя беларускія навукоўцы, дактары навук, прафесары Іван Навуменка, Алег Лойка, Ніл Гілевіч, Сцяпан Александровіч, прафесар Дзмітрый Бугаёў, кандыдаты філалагічных навук, дацэнты Маргарыта Яфімава, Уладзімір Навумовіч, Таццяна Шамякіна, Кузьма Хромчанка, Вячаслаў Рагойша, Валянціна Лашкевіч, Рыгор Семашкевіч, Любоў Тарасюк і многія іншыя.

Сёння па праву можна сцвярджаць, што Вользе Васільеўне Казловай удалося стварыць сваю ўласную навукова-педагагічную школу, выхаванцамі якой сталі многія знакамітыя людзі сучаснай Беларусі. Сярод іх – дактары філалагічных навук, прафесары, заслужаныя настаўнікі Рэспублікі Беларусь, дырэктары навуковых інстытутаў, вядомыя пісьменнікі і грамадскія дзеячы. Вольга Васільеўна сваім штодзённым стылем паводзін педагога, вучонага, чалавека давала сапраўдныя канкрэтныя ўрокі, прыклад служэння сваёй справе, будучаму Беларусі.

Добрай традыцыяй сталі сустрэчы з вядомымі беларускімі пісьменнікамі, дзеячамі культуры, а таксама своеасаблівыя “выязныя сесіі” пад кіраўніцтвам загадчыка кафедры – у школы і Дамы культуры Салігорска, Слоніма, Нясвіжа і Навагрудка, у час якіх абмяркоўваліся самыя надзённыя праблемы грамадскага і культурнага жыцця, падтрымліваліся цесныя сувязі з метадыстамі і настаўнікамі сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў.

Самаадданай, творчай працы на карысць беларускай літаратуры і культуры дапамагалі родныя і блізкія людзі: маці Ефрасіння Яфімаўна, спадарожнік жыцця на працягу амаль 60-ці гадоў Валянцін Міхайлавіч, сястра Тамара Васільеўна. У іх яна знаходзіла заўсёднае духоўнае апірышча і сапраўдную падтрымку.

Вольга Васільеўна разам са сваім мужам вырастцілі сына, якога ў гонар дзеда назвалі Васілём, выхавалі яго ў духу вернасці і адданасці сямейным традыцыям, любові і павагі да беларускага народа і яго зямлі.

Заварожвала прамоўніцкае майстэрства В. В. Казловай, яе шчырая даверлівая інтанацыя, уменне трымаць увагу людзей. Удзячная аўдыторыя з хвалюючым нецярпеннем і ўдзячнасцю ўспрымала кожнае жывое шчырае слова, асабіста вынашаную прачулую думку, каб узбагаціцца інтэлектуальна і духоўна. А выступала Вольга Васільеўна шмат: у музеі Вялікай Айчыннай вайны, літаратурных музеях Янкі Купалы і Якуба Коласа, музеях і школах горада Мінска, Мальвы, Салігорска, Жлобіна, Барысава, мемарыяле “Хатынь”, Вязынцы, Нясвіжы, у бібліятэках, на прадпрыемствах і заводах, на радыё і тэлебачанні.

Пры ўсёй сваёй неардынарнасці і выключнасці Вольга Васільеўна Казлова была і назаўсёды застанецца сапраўднай дачкой сваёй эпохі, душэўна клапатлівай, трапяткой у адносінах да мінулага і сучаснай спадчыны Беларусі. Больш 60-ці гадоў свайго жыцця яна прысвяціла Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту [2]. Справядліва, што навукова-асветніцкая і грамадская дзейнасць Вольгі Казловай адзначана ўзнагародамі: яна – заслужаны дзеяч вышэйшай школы, узнагароджана трыма Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, медалямі “За доблесную працу”, “За працоўную доблесць”, “Ветэран працы”, шматлікімі граматамі і знакамі пашаны.

Грамадская каштоўнасць сэнсу навукова-творчай і педагагічнай дзейнасці Вольгі Васільеўны Казловай будзе з цягам часу ўзрастаць і ўзбуйняцца. Без яе новых пакаленняў не здолеюць у поўным аб'ёме ўявіць усю паўнату маральнага вопыту зямнога быцця, а без нацыянальнага і духоўнага стрыжня яно немагчымае.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Казлова, В. В. На скрыжаваннях лёсу: зб. прац / В. В. Казлова. – Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2009. – 255 с.
2. Універсітэцкі шлях Вольгі Васільеўны Казловай // Афіцыйны сайт філалагічнага факультэта БДУ [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://philology.bsu.by> > news > faculty-news > 1751-... – Дата доступу: 21.10.2021.

УДК 821.161.3.09(092):94(476)(=512.145)

“СЛОВА – БАГАЦЦЕ”: ЖЫЦЦЁ І ПРАЦА СЦЯПАНА АЛЕКСАНДРОВІЧА

А. А. Бараноўскі

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі

Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы

Мінск, Рэспубліка Беларусь

lisorre@yandex.ru

У артыкуле адлюстраваны галоўныя этапы жыцця і прафесійнай дзейнасці беларускага літаратуразнаўца, пісьменніка, мемуарыста, краязнаўца С. Х. Александровіча, акрэслена кола яго навуковых інтарэсаў, пазначаны ключавыя біяграфічныя вехі.

Ключавыя словы: Сцяпан Александровіч; літаратуразнаўства; кнігадрукаванне; творчы партрэт; біяграфічны нарыс.

“WORD – WEALTH”: LIFE AND WORK OF SCYAPAN ALEXANDROVICH

A. A. Baranouski

Belarusian Culture, Language and Literature Research Centre

of the National Academy of Sciences of Belarus

Yanka Kupala Institute of Literary Studies of the Center

Minsk, Republic of Belarus

lisorre@yandex.ru

The article reflects the main stages of life and professional activity of the Belarusian literary critic, writer, memoirist, local historian S. H. Alexandrovich, outlines the range of his scientific interests, identifies key biographical milestones.

Key words: Scyapan Alexandrovich; literary studies; publishing; creative portrait; biographical essay.

Першага мая 1986 года Беларусь страціла выдатнага літаратуразнаўца, пісьменніка, мемуарыста, краязнаўца, прафесара БДУ – Сцяпана Хусейнавіча Александровіча. Яго імя